

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ**

Сучасний етап розвитку національної економіки супроводжується зміною організаційних форм управління підприємством, надання йому повної економічної самостійності щодо вибору напрямів розвитку, обсягів виробництва, використання ресурсів тощо. Поряд з цим, для прийняття управлінських рішень виникає необхідність у забезпеченні внутрішніх і зовнішніх користувачів вчасною та достовірною інформацією про господарську діяльність суб'єкта господарювання. Так, з'явилася потреба у встановленні загально-визначеної сукупності принципів та правил ведення бухгалтерського обліку, які відображає облікова політика. Її формування – процес складний та трудомісткий, що вимагає від керівника підприємства та головного бухгалтера професійних знань, здатності прогнозувати діяльність підприємства та своєчасно приймати управлінські рішення. Тому визначення особливостей господарювання та факторів впливу на облікову політику є важливим щодо удосконалення організації бухгалтерського обліку на гірничо-збагачувальних підприємствах, які забезпечують сталий розвиток країни.

Дослідженням сутності та порядку формування облікової політики, її основних принципів та методів займалися такі відомі вчені як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, А.Г. Загородній, Г.Г. Кирейцев, М.В. Кужельний, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, В.Г. Швець та інші. Однак окремі питання цієї проблеми залишаються дискусійними і потребують подальших досліджень. Зокрема, існують різні точки зору щодо самого поняття «Облікова політика».

Так, Ф.Ф. Бутинець під обліковою політикою розуміє не лише сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, а й вибір методики обліку, яка дає змогу використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя. У широкому розумінні її можна визначити як управління обліком, а у вузькому – як сукупність способів ведення обліку (вибір підприємством конкретних методик ведення обліку) [1]. Схожої думки дотримувались М.В. Кужельний, В.Г. Лінник, які під обліковою політикою підприємства розуміють сукупність конкретних методів і способів організації та форм ведення бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил та особливостей його роботи [2]. М.Т. Білуха тлумачить облікову політику як спосіб ведення облікового процесу [4, с. 499]. Аналізуючи публікації П. Житного, М. Пушкаря, можна звернути увагу на те, що облікову політику вони розглядають не просто як вибір форми ведення обліку, а й у спрощеному вигляді, тобто вона стає методом управління обліковим процесом, а в більш широкому розумінні - одним із методів управління діяльністю суб'єкта господарювання [1; 5]. У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [6].

На основі проведеного теоретичного аналізу наукових праць багатьох учених дослідження можна стверджувати, що створення цілісної системи облікової політики в Україні для суб'єктів господарювання потребують удосконалення теоретичні, методологічні і організаційні засади її формування і розробка науково обгрунтованої концепції щодо визначення її суті, цілей та застосування у діяльності суб'єктів господарювання.

Метою статті є теоретичне та практичне обгрунтування основних підходів щодо процесу формування облікової політики на підприємствах гірничо-збагачувального комплексу.

Дослідження нормативно-правової бази дало можливість стверджувати, що будь-яке підприємство, формуючи облікову політику, може враховувати лише притаманні йому особливості фінансово-господарської діяльності. Так, підприємство самостійно: визначає облікову політику підприємства; обирає форму бухгалтерського обліку; розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій; визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів; затверджує правила документообігу і технології обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку [5].

Складові облікової політики охоплюють усю систему об'єктів бухгалтерського обліку – основні засоби, нематеріальні активи, запаси, доходи і витрати, інші процеси. Тому її формування необхідно здійснювати на основі системного підходу, який дозволяє охопити організаційними

заходами весь обліковий процес. Він складається з багатьох блоків, що повинні бути конкретизовані і представлені у технологічних і структурних аспектах. Зокрема такий підхід дає можливість максимально оптимізувати здійснення облікових процедур. Тому при розробці облікової політики необхідно враховувати вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Так, на рис.1 нами запропоновано модель формування облікової політики на гірничо-збагачувальних підприємств.

На вибір облікової політики підприємства, як зауважує Ф.Ф.Бутинець, впливають наступні фактори: форма власності та організаційно-правова будова підприємств, галузь або вид діяльності, система оподаткування, ступінь свободи дій в умовах переходу до ринку, стратегія фінансово-господарського розвитку, наявність матеріальної бази, система інформаційного забезпечення підприємства, рівень кваліфікації персоналу, система матеріальної зацікавленості та чисельність працівників, обсяг діяльності, господарський стан підприємства, тощо [6, с.51].

Облікова політика будь-якого підприємства являє собою внутрішній розпорядчий документ, де відображаються основні принципи, методи та процедури ведення обліку, які дозволяють достовірно відобразити фінансовий стан, результати діяльності підприємства та забезпечити зіставність фінансових звітності. Більшість авторів пропонує відображати облікову політику у вигляді наказу. Проте деякі науковці вважають, що вона може бути сформована у вигляді положень (Е. А. Калачова), системи внутрішньої документації (А. Бакаєв) та інші.

Рис. 1. Модель формування облікової політики на гірничо-збагачувальних підприємств

Наказ про облікову політику розробляється головним бухгалтером та затверджується керівником. З погляду російських учених В. Новодворського та Р. Сабаніна та ряду інших науковців, для кожного підприємства слід виділити три складові частини наказу про облікову політику:

методологічну, яка містить положення, що регулюють методологію ведення бухгалтерського обліку;

методичну, що повинна складатись із методів ведення бухгалтерського обліку, які описують порядок відображення фінансово-господарських операцій у системі бухгалтерського обліку;

організаційну, яка описує організацію системи бухгалтерського обліку [4].

На нашу думку, Наказ про облікову політику підприємства доцільно формувати за такими етапами:

організаційний – створення виконавчого органу та закріплення за фахівцями обов'язків і повноважень;

підготовчий – визначення тактичних і стратегічних напрямів господарської діяльності підприємства та об'єктів обліку; вивчення зовнішніх умов і чинників, що впливають на господарську діяльність та облікову політику; вибір елементів облікової політики, розробка порядку інформаційного забезпечення процесу формування облікової політики;

заключний – затвердження базисного та складання поточного розпорядчого документа про облікову політику, впровадження облікової політики і контроль за її дотриманням.

Так, у складі інформації про облікову політику гірничо-збагачувальних підприємств в бухгалтерській звітності в обов'язковому порядку підлягає розкриттю інформація про: спосіб віднесення курсових різниць на рахунок прибутків і збитків; різницю між фактичною собівартістю руди та вартістю її реалізації; способи включення до собівартості швидкозношуваних предметів; способи оцінки об'єктів основних засобів, придбаних в обмін на інше майно, відмінне від грошових коштів; зміни вартості основних засобів, при відображенні в системі бухгалтерського обліку (включаючи випадки добудови, реконструкції та часткової ліквідації об'єктів основних засобів); визначення організацією термінів корисного використання об'єктів основних засобів (за основними групами); об'єкти основних засобів, вартість яких не погашається, а також наданих і отриманих за договором оренди; способи нарахування в бухгалтерському обліку амортизаційних відрахувань за окремими об'єктами основних засобів; порядок визнання виручки (доходів) підприємств; витрати гірничо-збагачувальних підприємств, що відносяться до собівартості проданого концентрату, комерційні, управлінські, операційні та інші витрати.

Значну увагу слід приділити розробці інформаційних додатків (регламентів) до облікової політики. Спочатку необхідно розробити робочий план рахунків з відповідними аналітичними та синтетичними рахунками, який би відповідав специфіці діяльності досліджуваних підприємств.

Наступним етапом є розробка графіку документообороту, при складанні якого враховують специфіку галузевого виробництва, його організаційну структуру та інформаційні потреби управління на усіх рівнях. Впровадження таких регламентів сприятиме посиленню контрольних та аналітичних функцій обліку витрат, підвищенню рівня його автоматизації, оперативності прийняття управлінських рішень, своєчасному складанню звітності.

Для підприємств гірничо-збагачувального комплексу важливим є затвердження переліку та складу калькуляційних статей виробничої собівартості продукції. Слід відмітити, що при складанні калькуляції також відчутною є специфіка виробничого процесу. Зокрема, калькуляція собівартості руди складається впродовж декількох етапів. На першому етапі визначаються дані про виконання плану видобутку руди. При цьому вага видобутої руди відображається із врахуванням природної вологості, а вміст в ній металу – у розрахунку на суху вагу корисної копалини. Друга частина калькуляції містить собівартість добутої руди за статтями витрат, зокрема про витрати матеріалів, палива, енергії, тощо. Це дає можливість визначити відхилення від нормативних значень.

Таким чином, важливим етапом формування дієвої системи управління підприємством є розробка та запровадження облікової політики, яка дає можливість вирішувати альтернативні облікові питання.

Для запровадження облікової політики на підприємствах гірничо-збагачувального комплексу доцільно: дотримуватись вимог чинного законодавства в Україні; при розробці облікової політики важливо враховувати специфіку організації, технології виробництва, її галузевих особливостей, а також механізм господарювання; визначити інформаційні потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів; облікову політику підприємств гірничо-збагачувального комплексу формувати у тісному взаємозв'язку і охоплювати всі рівні організаційної структури управління; висвітлити найважливіші та спірні питання організації і ведення бухгалтерського обліку; для підвищення ефективності управління господарською діяльністю підприємства потрібно враховувати елементи моделі формування облікової політики запропоновані на рис. 1; спрямувати подальші дослідження на розробку методичних підходів організації облікового процесу, який є інформаційним джерелом аналізу і контролю витрат виробництва і використовуються для визначення стратегії діяльності підприємства.

Література

1. Житний П.С. Фактори впливу на формування облікової політики торгово-виробничих підприємств // П.С. Житний І.І. Афанас'єва // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2010. – № 1 (51). – С. 7.
2. Кужельний М.В. Теорія бухгалтерського обліку : [підручник] / М.В. Кужельний, В.Г. Лінник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
3. Білуха М.Т. Курс аудиту / М.Т. Білуха. – К.: Вища школа – Знання, 1998. – 574 с.

4. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики // М.С. Пушкар, М.Т. Щирба // Монографія. – Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 260 с.

5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. №996-ХІV.- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Організація бухгалтерського обліку [підручник для дентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів] / За редакцією проф. Ф.Ф. Бутинця.– 3-є вид., і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 592 с.

33.021:334.72:336

*Ермоленко А.Г., к.э.н., доцент,
Клочкова А.Ю., магистрант,
ТНУ имени В.И. Вернадского*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ АНАЛИЗА ФИНАНСОВО-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Профессиональное управление финансами неизбежно требует глубокого анализа, позволяющего наиболее точно оценить неопределенность ситуации с помощью современных количественных методов исследования. В связи с этим существенно возрастает приоритет и роль анализа финансово-хозяйственной деятельности, основным содержанием которого является комплексное системное изучение финансового состояния предприятия, факторов его формирования, результатов финансово-хозяйственной деятельности с целью оценки степени финансовых рисков и прогнозирования уровня доходности капитала [1, с. 98].

Актуальность темы исследования заключается в том, что анализ финансово-хозяйственной деятельности является важным элементом в системе управления производством, действенным средством выявления внутрихозяйственных резервов, основой разработки научно обоснованных планов и управленческих решений [2, с. 5]. Каждый экономический процесс определяется целым комплексом взаимосвязанных показателей. В связи с этим выбор и обоснование показателей, их группировка и систематизация для отражения экономических явлений и процессов является важным методологическим вопросом в анализе финансово-хозяйственной деятельности. От того, насколько показатели полно и точно отражают сущность изучаемых явлений, зависят результаты анализа.

Теория и практика финансового анализа уже выработала основные приемы и методы проведения анализа. Методики анализа финансового состояния предприятия и результатов его деятельности изложены в работах ведущих специалистов: С.Б. Барнгольца, Ю.Н. Воробьева, Л.Т. Гиляровской, О.В. Грищенко, О.В. Ефимовой, А.А. Канке, И.П. Кошевой, В.В. Ковалева, А.М. Литовских, А.А. Музыченко, Е.В. Негашева, А.М. Поддергина, Э.В. Рогатенюк, И.М. Пожарицкой, Г.В. Савицкой, Р.С. Сайфулина, Н.Н. Селезневой, С.К. Хорина, А.Д. Шеремета и др [3, с.147-185; 4, с. 78-107; 5, с.195-280; 6, с.20-77; 7, с. 58-73; 8, с. 4-7; 9, с.6-39; 10, с.19-22; 11, с. 9-17].

Цель статьи заключается в изучении сущности и теоретических основ анализа финансово-хозяйственной деятельности предприятия, рассмотрении, анализе и систематизировании методов, этапов, а также показателей оценки финансово-хозяйственной деятельности предприятия.

Содержанием анализа финансово-хозяйственной деятельности является глубокое и всестороннее изучение экономической информации о функционировании анализируемого субъекта хозяйствования с целью принятия оптимальных управленческих решений по обеспечению выполнения производственных программ предприятия, оценки уровня их выполнения, выявления слабых мест и внутрихозяйственных резервов [12].

Большинство ведущих отечественных ученых определяют понятия «анализ финансово-хозяйственной деятельности» и «финансовый анализ» как идентичные. А такие ученые как В.В. Ковалев, И.Т. Балабанов используют термины «финансовый анализ» и «анализ финансового состояния предприятия» как синонимы. В то же время И.Т. Балабанов отмечает, что «финансовый анализ представляет собой глубокое, научно обоснованное исследование финансовых отношений и движения финансовых ресурсов в хозяйственном процессе». Он определяет сущность финансового анализа как процесс исследования финансового состояния и основных результатов финансовой деятельности хозяйствующего субъекта с целью выявления резервов повышения его рыночной стоимости и обеспечения его эффективного функционирования.

Для достижения этой цели проводятся: